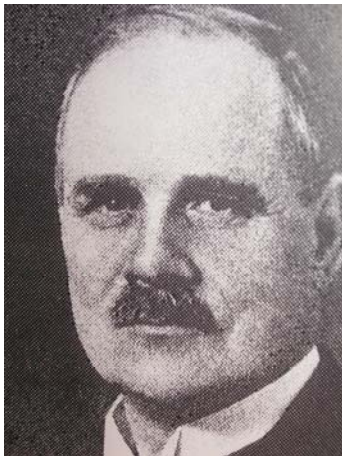

”Sko-Lasses” – Hästens Skofabrik i Uppsala

Hästens skofabrik har sitt ursprung i ett litet vändmakeri, F M Ljungbergs vändmakeri-
verkstad på Bäverns gränd 22, och i en detaljaffär, Olof Wenngrens läder- och skoaffär på
Svartbäcksgatan 16.

Med vändmakeriet och skoaffären som bas startade *Lars-Erik Larsson*, ”Sko-Lasse” (1868-
1941) 1897 sitt skoföretag, som senare (1914) blev AB L E Larsson & Co. Men redan 1898
inregistrerades varumärket ”Hästens”, ett fyndigt grepp ur reklamsynpunkt. Men bolaget
använde sig av fler varumärken än Hästens, bl.a. såldes barnskor med namnet ”Hans och
Greta” och en pojksko med namnet ”Riddarkängan”.

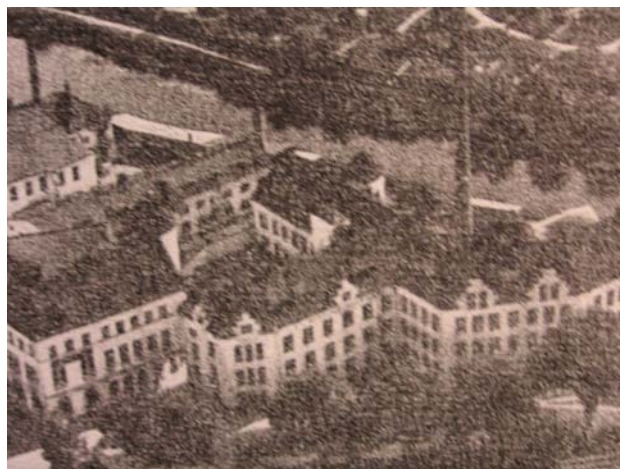
Direktör Lars-Erik Larss

Tecknad bild från ett skomakeri

Lars-Erik Larsson, som var en driftig man, fick snabbt fart på sitt skoföretag. Efter bara något
år hade han ett 30-tal anställda skomakare som var och en tillverkade 8-12 par skor i
veckan. Allt arbete utfördes på ackord och arbetstiden sträckte sig inte sällan från 6 på
morgonen till 9 på kvällen. År 1899 inköptes en skomaskin, som inte bara ökade pro-
duktionen högst avsevärt, utan också gav arbetet på fabriken en industriell prägel.

Den snabba expansionen ledde till att bolaget 1902 köpte en delvis bebyggd tomt i kv.
Heimdal med adress Svartbäcksgatan 42 (senare adressändrad till nr 44), dvs. den plats där
den stora fabriken så småningom kom att byggas.

Hästens Skofabrik på Svartbäcksgatan 44

Den byggnad, som fanns på tomten, var en gammal skola som byggdes om till skofabrik. Och nu expanderade företaget snabbt. Redan 1910 sysselsatte företaget 250 skoarbetare. Senare, på 1930- och 1940-talen, var Hästens skor en betydande arbetsgivare i staden och sysselsatte då ca 400 arbetare som tillverkade tre gånger så många skor per dag.

År 1905 anskaffades en ny och större uppsättning maskiner som gjorde det möjligt att tillverka skor såväl snabbare som i större omfattning. Det industriella inslaget i skoproduktionen var nu betydande. Detta år betecknades också som en höjdpunkt i företagets dittillsvarande utveckling då företaget tillverkade 61 107 par skor med ett sammanlagt produktionsvärde av 370 070 kronor.

Skomode från början av 1940-talet

Från slutet på 1800-talet till cirka 1920 var det knäppskor som gällde

Nästa stora steg i skoföretagets utveckling kom 1914. Med den ökade omfattning som firman fått ansågs det lämpligt att ombilda företaget till aktiebolag. Förberedelserna för aktiebolagsbildningen gjordes under 1913 och den 11 februari 1914 inregistrerades AB L E Larsson & Co.

I stiftelseurkunden från den 16 december 1913, § 1, sades att "*bolagets verksamhet skall hafva till föremål att efter öfvertagande af den af Grosshandlaren L E Larsson härstädes bedrifna affärsverksamheten med därtill hörande fastigheter, lager och inventarier med mera drifva handels- och fabriksrörelse med läder och skodon i Upsala jämte annan därmed förenlig verksamhet*". Aktiekapitalet uppgick från starten till 850 000 kronor. I början av 1960-talet ändrades namnet till Hästens Skofabrik AB

Under tiden för första världskriget expanderade produktionen vid Hästens Skofabrik till nya rekordhöjder. Lars-Erik Larsson accepterade vid krigsutbrottet att leverera skor, kängor och stövlar till såväl den svenska armén som den svenska marinen. 1915 började han också tillverka och sälja stövlar och kängor till den tyska armén. Nu var omsättningen uppe i imponerande 7 635 000 kr.

Den del av produktionen som ingick i de tyska militärleveranserna kontrollerades två gånger i veckan av tyska kontrollanter. En av dessa kontrollanter, Emil Drehman, blev senare, efter krigsslutet, driftledare vid fabriken.

Krigsåren med sina såväl svenska som tyska arméleveranser innebar en radikal förändring av marknadsbilden inom företaget. Den ändrade marknadsbilden ledde också till en synnerligen kraftig produktions- och lönsamhetsökning för företaget.

Lars-Erik Larssons samarbete med den tyska armén under kriget uppskattades inte av alla. Engelska krigsfartyg gjorde allt vad de kunde – sedan de fått klart för sig vad lädret skulle

användas till – för att uppbringa de stora partier amerikanskt bottenläder som skeppades över från USA till Sverige för Hästens Skofabriks räkning.

Det uppbringade lädret förvarades på Orkneyöarna där engelsmännen lagrade det som krigskontraband till våren 1919, då lädret frigavs och skeppades över till Uppsala och Hästens Skofabrik. Nu visade det sig att även detta blev en god affär för firman. Efterfrågan på grovt läder var då om möjligt ännu större än tidigare och tillgången tämligen begränsad, varför dessa ”fördröjda” leveranser kom väl till pass då de slutligen nådde sin beställare.

Lars-Erik Larssons okuvliga entreprenöranda kom till uttryck på olika sätt. En sådan detalj var t.ex. att han tidigt – långt innan staden elektrifierades – försåg skofabriken med ett eget ångdrivet elektricitetsverk, som inte enbart drev skomaskinerna utan också alstrade värme och gav luftväxling.

Entreprenörandan kom också till uttryck i den fullträff skoföretaget uppnådde då man lanserade ”Systerskon”. Den fullträffen inträffade 1922 även om varumärket ”Systerskon” inregistrerades först tio år senare. Systerskon var en nyhet för det var först med denna innovation som skon anpassades och utformades efter anatomiskt riktiga grunder. Under de mycket framgångsrika åren på 1930- och 1940-talen producerade företaget cirka 1 000 par skor per dag och företaget sysselsatte då cirka 400 anställda personer.

Lars-Erik Larsson var inte enbart skofabrikör. Han hade många järn i elden. I 27 år – 1908-1934 – var han ledamot av stadsfullmäktige, han tillhörde drätselkammaren, fattigvårdsstyrelsen och hälsovårdsnämnden, han var landstingsman och han var i många år ordförande i Missionsförbundets församling i Uppsala. När Lars-Erik Larsson avled 1941 övertogs ledningen av företaget av äldste sonen Åke Larshammar. När han så 1944 hastigt avled övertogs ledningen av den yngre brodern Arne Larshammar.

Redan i början på 1950-talet började skoföretaget att känna av den hårdnande konkurrensen utifrån och då främst på marknaden för damskor. Successivt kom också konkurrensen från prisbilliga länder in i bilden. Den konkurrensen var svår och produktionen av skor i Sverige blev mindre och mindre lönsam. Hästens Skofabrik i Uppsala höll ut ganska länge men 1969 tog sagan om Hästens skor slut. Något år tidigare hade fabriken sålts till fabrikererna Claes och Helge Nilsson från Umeå. Men det företaget klarade inte konkurrensen av lågprisskor från utlandet och fabrikskomplexet togs över av Uppsala stad som byggde om lokalerna för Fyrisskolans och Komvux räkning. Egentligen slöts då en cirkel med tanke på att L E Larssons första skofabrik i kv. Heimdal var en ombyggt skola.

I dag ägs fastigheten av Länsförsäkringar Uppland och är ombyggt till huvudkontor för försäkringsbolaget.

Roland Agius
2008-04-15